

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ФИНАНСИИ

АНАЛИЗА НА МОНЕТАРНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ментор:
проф. Илија Груевски

Кандидати:
Ристе Петров
број на индекс 084129

Штип, декември 2022

Содржина

Вовед

Зошто се значајни овие монетарни показатели? И што ни покажуваат истите како граѓани на нашата држава, како стопанственици на правни друштва или пак како органи на управната власт?

Без разлика на која и група од горенаведените припаѓате или се ставате во улога на еден од нив, во голема мера истите влијаат врз вашите секојдневни материјални одлуки, постапки и планирања за во иднина. Можеби некои од вас и несвесни за истите ги чувствувате последиците од промените во истите но сепак подсвесно се приспособувате на промените во монетарната политика.

Основното познавање на истите и основно толкување е од сечија корист особено при општото планирање на важните одлуки во иднината. Показателите се резултат на монетарната политика која ја води нашата Централна Банка, со тоа и сите фактори кои влијаат врз флуктуациите на вредностите на парите кои што секој дневно ги користиме во различни форми. Соодветното планирање на паричните средства и управувањето со истите од сите учесници во економијата е од ползност за сите економски субјекти, разбирањето на парите и начинот на нивното функционирање ја поткрепа општествената свест.

Повисоката општествена свест за доведува до зголемена регулатива на монетарната политика и поголема усогласеност на монетарната политика со побарувањата на стопанството и остварувањето на целите и недостатоците со кои се соочува стопанството и сите членови на истото. Историската не способност за вакви влијанија врз монетарната политика се покажа фатална врз одржувањето на животниот стандард на граѓаните или по цена на самите економии во кои што се одвиваше не ползна монетарна политика. Не само во форма на хиперинфлација, туку и во форма на дефлаторни и стагнантни декади.

Поставеност на монетарната политика

Народната банка на Република Северна Македонија е централна банка, чијашто основна цел е одржување на ценовната стабилност, при што таа е независна во остварувањето на функциите. Притоа, Народната банка ја поддржува економската политика и финансиската стабилност на земјата без да се загрози остварувањето на основната цел, почитувајќи ги начелата на пазарната економија. Во согласност со законски определените функции, Народната банка ја осмислува и ја спроведува монетарната политика. На крајот на тековната година, во согласност со претходно утврдената рамка на макроекономската политика, Народната банка изготвува Проекција на монетарните движења за следната година, која ја усвојува Советот на Народната банка.

Цели на монетарната политика

Одржувањето на ценовната стабилност е основната цел на Народната банка, утврдена со закон. Поставувањето на оваа цел е во согласност со емпириски потврдените сознанија дека ценовната стабилност создава најповолен макроекономски амбиент за долгорочно одржлив економски развој. Заклучно со 1999 година, инфлацијата во нашата земја се мереше преку индексот на цените на мало, а од 2000 година таа се следи преку индексот на трошоците на животот. За остварување на крајната цел, Народната банка утврдува посредна цел на монетарната политика. Така, од април 1992 година до септември 1995 година Народната банка ја применуваше стратегијата на целење на паричната маса M1, како посредна цел на монетарната политика. Почнувајќи од октомври 1995 година наваму, Народната банка спроведува монетарна стратегија на целење на номиналниот девизен курс на денарот во однос на германската марка, а од јануари 2002 година во однос на еврото. Според тоа, одржувањето на стабилноста на девизниот курс на денарот претставува посредна цел на монетарната политика. Примената на стратегијата на целење на девизниот курс произлегува од: а) важноста на девизниот курс во мала и отворена економија; б) потребата од номинално сидро за одржување кредибилитет; в) високиот степен на евроизација, и г) транспарентноста на политиката на девизниот курс и можноста за секојдневно следење од страна на економските субјекти.

Каматна политика и трансмисиски механизам

Во услови кога монетарната политика е насочена кон одржување на стабилноста на девизниот курс на денарот, каматните стапки и понудата на пари се зависни категории, одредени од остварувањето на посредната цел. Преку својата каматна политика Народната банка упатува монетарни сигнали до банките и на тој начин настојува да влијае врз висината на нивните активни и пасивни каматни стапки. Тековно, основна каматна стапка на Народната банка е каматната стапка остварена на аукциите на благајнички записи.

Комитет за оперативна монетарна политика

Комитетот за оперативна монетарна политика (КОМП) е работно тело формирано од Советот на Народната банка во 2005 година, за редовно и ефикасно следење и експертско согледување на состојбите и движењата во економијата, во функција на монетарните одлуки. Претседател на Комитетот е гувернерот, а членови на Комитетот се: тројцата вицегувернери на Народната банка, двајца неизвршни членови на Советот, главниот економист, генералниот директор на Секторот за супервизија и раководните лица на дирекциите чишто работни активности и надлежности се непосредно поврзани со имплементацијата на монетарната политика. Во зависност од материјалите за дискусија, на седниците може да присуствува и претставник од Министерството за финансии, со цел обезбедување податоци и информации за фискалната политика, потребни за согледување на монетарните движења. На седниците на Комитетот се разгледуваат остварените и очекуваните движења во монетарниот, реалниот, фискалниот и екстерниот сектор, случувањата на домашните и на меѓународните финансиски пазари и ликвидносната состојба во банкарскиот систем.

По предлозите за поставеноста на монетарната политика и макропрudentните мерки, коишто согласно законската и подзаконската регулатива се во надлежност на гувернерот, гувернерот донесува одлуки на седниците на овој Комитет.

Седниците на Комитетот се одржуваат на редовна неделна и месечна основа. На неделните седници на Комитетот, коишто тековно се одржуваат секој вторник, се анализираат високофреквентните податоци за макроекономските движења, движењата на домашните финансиски пазари и ликвидноста во банкарскиот сектор, а се разгледуваат и други информации и анализи од значење за спроведувањето на монетарната политика.

Комитетот одржува и редовни месечни седници, непосредно пред одржувањето на аукциите на благајничките записи. Оттука, динамиката на месечните седници е определена со Календар, којшто е усогласен со почетокот на периодите на исполнување на задолжителната резерва, односно со одржувањето на аукциите на основниот инструмент. На месечните седници се разгледуваат индикаторите и актуелните трендови во домашната економија, случувањата на домашните и меѓународните финансиски пазари, врз основа на коишто гувернерот носи одлуки за поставеноста на монетарната политика во насока на остварување на основната цел-одржување на ценовната стабилност. Народната банка ги комуницира одлуките за поставеноста на монетарната политика коишто се донесени на седниците на Комитетот за оперативна монетарна политика преку соопштенија за јавност.

Спроведување на монетарната политика

Заради остварување на ценовната стабилност, како примарна цел на монетарната политика, Народната банка располага со различни инструменти за монетарно регулирање.

Имајќи предвид дека помеѓу инструментите и крајната цел на монетарната политика постои сложена и индиректна поврзаност со временско задоцнување, Народната банка го следи движењето на одредени економски варијабли - оперативни и посредни цели. Оперативните цели полесно се контролираат, но се подалечни од крајната цел, додека посредните цели потешко се контролираат, но се поблиски до крајната цел. Преку управувањето со нивото на каматните стапки, а со тоа и нивото на ликвидните средства во банкарскиот систем, како оперативна цел, Народната банка настојува да влијае врз нивото на девизниот курс, како посредна цел на монетарната политика.

Од инструментите на Народната банка, најфлексибилни се операциите на отворениот пазар, коишто зависно од ликвидносната состојба во вкупниот банкарски систем, можат да се спроведуваат преку емисија на хартии од вредност на Народната банка - аукции на благајнички записи, или преку купување или продажба на хартии од вредност на привремена или дефинитивна основа. Стандарден инструмент претставува задолжителната резерва преку која Народната банка директно влијае врз понудата на пари и кредити. За надминување на краткорочниот ликвидносен недостиг кај банките на крајот на денот, Народната банка одобрува расположлив кредит преку ноќ. Во услови на краткорочен вишок на ликвидност, банките можат да пласираат средства кај Народната банка во расположливи депозити преку ноќ и на седум дена.

Инструменти на монетарната политика:

- Операции на отворениот пазар
- Задолжителна резерва
- Расположливи депозити
- Расположлив кредит преку ноќ
- Интрадневен кредит

Операции на отворениот пазар

Операциите на отворениот пазар претставуваат група индиректни пазарни инструменти на монетарната политика, преку кои Народната банка врши продажба и купување на хартии од вредност. Со овие инструменти се влијае врз нивото на краткорочните каматни стапки, односно нивото на расположливите ликвидни средства на банките. Зголемувањето на каматната стапка кај овие операции упатува на порестриктивна монетарна политика и обратно, намалувањето на каматната стапка овозможува релаксирање на монетарните движења.

Структурната позиција на банкарскиот систем во однос на централната банка придонесе повлекувањето ликвидни средства од банкарскиот систем коешто Народната банка го остварува преку емисија на хартии од вредност (благајнички записи) да доминира подолго време. Од друга страна, заради задоволување на краткорочниот ликвидносен недостиг во банкарскиот систем, Народната банка спроведува репо-операции за обезбедување ликвидност. Дефинитивните купопродажби на хартии од вредност на секундарниот пазар се помалку застапени.

Во услови на позначајни отстапувања кај проекциите на ликвидноста коишто доведуваат до непланиран вишок или недостиг на ликвидност во вкупниот банкарски систем, Народната банка може да применува (вонредни) операции за фино регулирање преку коишто се избегнуваат значајни флуктуации на нивото на ликвидноста на банкарскиот систем и каматните стапки на пазарите на пари.

Операциите на отворениот пазар ги опфаќаат следниве инструменти:

- Аукции на благајнички записи
- Аукции на репо-транзакции
- Дефинитивни транзакции

Аукции на благајнички записи

Основната функција на инструментот е управување со ликвидноста на банкарскиот систем преку продажба на краткорочни хартии од вредност од страна на Народната банка на примарниот пазар. Каматната стапка на благајничките записи е основна каматна стапка, којашто ја определува насоката на монетарната политика.

Аукциите на благајничките записи се одржуваат во редовни термини, а износот на продадени благајнички записи се утврдува во зависност од краткорочните ликвидносни проекции (на подолг рок, зависи од Проекцијата на монетарната политика). Право на учество на аукциите имаат сите банки.

Рокот на достасување на благајничките записи е 28 или 35 дена, во зависност од времетраењето на периодот на задолжителната резерва, што е во согласност со месечниот циклус на промени на автономните фактори (депозити на држава, готови пари во оптек). Во зависност од потребите за управување со ликвидноста на банкарскиот систем, Народната банка може да примени други рокови на достасување на благајничките записи.

Народната банка применува два основни типа тендери кај аукцијата на благајнички записи:

а) Тендер со каматни стапки: во просpektот што се упатува до банките, Народната банка го објавува износот на благајнички записи што го нуди за продажба, а банките аукцираат со износи и каматни стапки;

б) Тендер со износи: во просpektот што се упатува до банките, Народната банка објавува фиксна каматна стапка по која ќе се реализира продажбата на благајничките записи, а банките аукцираат само со износи.

Со благајничките записи може да се тргува на секундарниот пазар и служат како обезбедување за кредитите од централната банка.

- Одлука за благајничките записи
- Просpekt за аукција на благајничките записи
- Резултати од аукција на благајничките записи
- Архива на аукции на благајничките записи
- Месечни пондерирани каматни стапки на благајничките записи

Аукции на репо-транзакции

Основната функција на инструментот е регулирање на ликвидноста на банкарскиот систем во услови на краткорочни промени во ликвидноста, коишто би можеле да доведат до значајни флукуации на краткорочните каматни стапки. Аукциите овозможуваат повлекување ликвидност преку моментна продажба на хартии од вредност, со обврска за нивен реоткуп на некој иден датум по однапред утврдена цена и обратно, обезбедување ликвидни средства преку моментно купување хартии од вредност, со обврска за нивна повторна продажба на некој иден датум по однапред утврдена цена.

Аукциите за обезбедување ликвидност се одржуваат во редовни термини, а аукциите за повлекување ликвидност се одржуваат на повик на Народната банка. Износот и рокот на достасување на репо-транзакциите се утврдува во согласност со проектираните движења на автономните фактори, коишто влијаат врз ликвидноста. Право на учество на аукциите имаат сите банки.

Репо-аукциите може да се спроведуваат преку два основни типа тендери:

- а) Тендер со каматни стапки: во просpektот што се упатува до банките, Народната банка го објавува износот, а банките аукцираат со износи и каматни стапки;
- б) Тендер со износи: во просpektот што се упатува до банките, Народната банка објавува фиксна каматна стапка по која ќе се реализираат репо-транзакциите, а банките аукцираат само со износи.

Аукциските репо-транзакции се склучуваат согласно со Генералниот репо-договор, а како обезбедување се користат хартии од вредност согласно со Листата на хартии од вредност за спроведување на монетарни операции.

Дефинитивни трансакции

Основната функција на инструментот е структурно регулирање на ликвидноста во банкарскиот систем, што би довело до долгорочна промена во нивото на ликвидност. Дефинитивните трансакции можат да се спроведуваат во двете насоки, за обезбедување или за повлекување ликвидност од банкарскиот систем, преку дефинитивен откуп, односно продажба на хартии од вредност на секундарниот пазар. Дефинитивните трансакции се спроведуваат со банките на билатерална основа.

Задолжителна резерва

Задолжителната резерва е инструмент на монетарната политика на Народната банка, којшто ги обврзува банките и штедилниците да издвојуваат средства на сметките кај централната банка. Основни функции на инструментот се стабилизирање на краткорочните каматни стапки на пазарите на пари, управување со понудата на пари и нивото на кредитна мултипликација и намалување на структурниот вишок на ликвидност.

Основата за задолжителната резерва на банките се пресметува како просек од обврските за секој ден од календарскиот месец што му претходи на периодот на исполнување. Основата на задолжителната резерва на штедилниците за три последователни периоди на исполнување се пресметува како просек од обврските за секој ден од последниот календарски месец во кварталот што му претходи на првиот од трите периоди на исполнување.

Задолжителната резерва во денари на банките се пресметува како збир на износот утврден од обврските во домашна валута, износот утврден од обврските во домашна валута со валутна клаузула и 23% од износот утврден од обврските во странска валута. При утврдувањето на задолжителната резерва во денари, основата за задолжителна резерва од обврските на банките во домашна валута се намалува за износот на побарувањата врз основа на новоодобрени или реструктурирани кредити на нефинансиски друштва од дејностите коишто имаат негативни ефекти од пандемијата на вирусната инфекција ковид-19 и се во согласност со објавените информации од страна на Владата на Република Северна Македонија. Задолжителната резерва во денари банките ја исполнуваат на просечно ниво, од средствата на сметките на банките кај Народната банка и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС АД Скопје. Задолжителната резерва на банките во девизи се утврдува на ниво од 77% од износот пресметан од обврските во странска валута. **Задолжителната резерва на банките во девизи** се исполнува: 90% во евра на фиксно ниво на посебни девизни сметки на Народната банка во странство и 10% во евра на просечно ниво на девизна сметка во евра во МИПС. **Штедилниците** ја исполнуваат задолжителната резерва на посебни сметки кај Народната банка на фиксно ниво.

Периодите на исполнување на задолжителната резерва се утврдени во **Индикативниот календар** на периоди на исполнување на задолжителна резерва во денари и евра за банките и штедилниците.

Стапките на задолжителна резерва на банките се прикажани во табелата:

Обврски		Стапка на задолжителна резерва		Се применува од:
- во домашна валута		5%		10.08.2022
- во домашна валута со валутна клаузула		50%		01.05.2016
- во странска валута		19%		18.01.2023
Исклучок:				
- обврски кон нерезиденти - финансиски друштва во странска валута со договорна рочност до една година		13%		11.09.2013
- обврски кон физички лица во домашна валута со валутна клаузула и во странска валута, со договорна рочност над две години		0%		11.01.2012
- обврски кон физички лица во домашна валута со договорна рочност над една година*		0%		01.09.2015
- обврски по репо-трансакции во домашна валута		0%		11.01.2012
- обврски врз основа на издадени должнички хартии од вредност во домашна валута со оригинален рок на достасување од најмалку две години		0%		13.02.2013
- обврски кон нерезиденти - финансиски друштва во домашна валута, во домашна валута со валутна клаузула и во странска валута, со договорна рочност над една година и обврските кон нерезиденти во домашна валута, во домашна валута со валутна клаузула и во странска валута, со договорна рочност над		0%		1

две години			
------------	--	--	--

Расположливи депозити

Основната функција на инструментот е управување со вишокот на ликвидност кај банките и штедилниците на краток рок, при што банките и штедилниците можат да пласираат средства во расположливи депозити кај Народната банка на сопствена иницијатива. Расположливите депозити се со рочност преку ноќ и на седум дена. Каматната стапка на расположливите депозити преку ноќ претставува долна граница на краткорочните каматни стапки на пазарот на пари. Во расположливи депозити преку ноќ можат да пласираат средства кај Народната банка секој работен ден, додека во расположливи депозити на седум дена можат да пласираат средства еднаш неделно, во среда.

Расположлив кредит преку ноќ

Основната функција на расположливиот кредит преку ноќ е надминување на ликвидносните проблеми кај поединечни банки со што се придонесува кон стабилизирање на ликвидноста на пазарите на пари и флуктуациите на краткорочните каматни стапки. Кредитот се одобрува со рок на достасување преку ноќ. Каматната стапка на расположливиот кредит преку ноќ претставува горна граница на краткорочните каматни стапки на пазарот на пари и се утврдува со додавање 0,50 п.п. над каматната стапка остварена на аукцијата на благајнички записи. Кредитот им стои на располагање на банките секој работен ден и се одобрува по нивно барање, во форма на репо-трансакција. Расположливиот кредит преку ноќ се одобрува согласно со Генералниот репо-договор, а како обезбедување се користат хартии од вредност согласно со Листата на хартии од вредност за спроведување на монетарни операции.

Интрадневен кредит

Основната функција на овој кредит е надминување на ликвидносните нерамнотежи кај банките коишто настануваат како резултат на поголеми одливи во однос на приливите во текот на денот. На тој начин, овој инструмент овозможува непречено реализирање на платните трансакции во текот на денот и го подобрува ликвидносното управување на банките. Народната банка не наплаќа камата на интрадневниот кредит. Кредитот им стои на располагање на банките секој работен ден и се одобрува по нивно барање, во форма на репо-трансакција, при што постои можност за претворање на интрадневниот кредит во расположлив кредит преку ноќ на крај на денот. Интрадневниот кредит се одобрува согласно со Генералниот репо-договор, а како обезбедување се користат хартии од вредност согласно со Листата на хартии од вредност за спроведување на монетарни операции.

Промени на основната каматна стапка на Народната банка

Народната банка на Република Северна Македонија ја приспособува поставеноста на монетарната политика, за да обезбеди одржување на ценовната стабилност, како законски дефинирана основна монетарна цел. За остварувањето на основната цел, Народната банка применува монетарна стратегија на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото. Освен за ценовната стабилност, Народната банка води грижа и за одржувањето на финансиската стабилност во земјата, како втора законска цел, подредена на примарната. Тоа значи дека при дефинирањето и носењето на монетарните мерки, Народната банка настојува тие да придонесуваат и за одржување на стабилен и конкурентен финансиски систем ориентиран кон пазарот. Народната банка ја поддржува и општата економска политика без да го загрози остварувањето на примарната цел и во согласност со принципот на отворена пазарна економија со слободна конкуренција.

Заради остварување на монетарните цели, Народната банка располага со различни инструменти за монетарно регулирање. **Основен и најзначаен инструмент на монетарната политика на Народната банка претставува основната каматна стапка на Народната банка, а тоа е каматната стапка на благајничките записи на Народна банка. Народната банка носи одлуки за нивото на основната каматна стапка на редовна месечна основа.** Тоа значи дека Народната банка, на редовна месечна основа, ги анализира последните расположливи податоци за клучните макроекономски и финансиски показатели и нивното значење во контекст на тековните макроекономски проекции. Исто така, ги преоценува ризиците и веројатноста за нивно остварување и врз основа на сите овие информации, носи оценка за влијанијата врз поставеноста на монетарната политика.

Одлуките за нивото на основната каматна стапка се објавуваат преку соопштение за јавноста на интернет-страницата на Народната банка. Соопштението содржи краток систематизиран преглед на клучните фактори и размислувања што биле земено предвид при носењето на конкретната одлука. **Подетални информации за видувањата и оценките на Народната Банка поврзани со процесот на носење на монетарните одлуки, може да се најдат во рамки на два различни извештаи, Кварталниот извештај на Народната банка и Најновите макроекономски показатели - Преглед на тековната состојба.** Анализите презентирани во овие два извештаи ја формираат основата на информации што се користат при носењето на монетарните одлуки, а се јавно објавени на увид на пошироката јавност. Со нивното објавување, Народната банка настојува да придонесе за полесно разбирање на процесот на носење на монетарните одлуки од страна на пошироката јавност, поефикасно следење и оценка на остварувањата на монетарната политика и поефективна монетарна трансмисија. **Кварталниот извештај се подготвува и се објавува четирипати во годината.** Кварталниот извештај содржи анализа на најновите макроекономски движења, ја обработува поставеноста на монетарната политика во соодветниот квартал и факторите што влијаеле врз неа, а вклучува и прилози со анализи посветени на актуелни теми од областа на макроекономијата, финансиите и монетарната политика. Клучен и носечки елемент на Извештајот се макроекономските проекции, како значајна алатка во процесот на носење на монетарните одлуки. **За останатите осум состаноци на коишто**

се разгледува поставеноста на монетарната политика во текот на една календарска година, се подготвува и се објавува извештајот Најнови макроекономски показатели - Преглед на тековната состојба.

Овој извештај ги анализира најновите информации за макроекономските остварувања во земјата и во странство и нивните влијанија врз оценетиот макроекономски амбиент, согласно со последниот циклус на макроекономски проекции, како и врз поставеноста на монетарната политика на Народната банка. Во процесот на монетарно одлучување, Народната банка користи и повеќе други дополнителни анализи и извештаи, коишто се од интересен карактер и редовно се подготвуваат за потребите на Народната банка.

Преглед на сите параметри/показатели за кои НБРМ одлучува и води статистика за истите

- Активни и пасивни каматни стапки на НБРМ

- * Есконтна/казнена камата за пресметка
- * Каматна стапка на Ломбардни кредити/кредит преку ноќ
- * Затезна камата за навремено не вратени кредити
- * Казнена камата за неблагоприятно издвоена резерва
- * Каматна стапка на продадени благајнички записи на НБРМ
- * Исплатена каматна стапка на задолжителната резерва
- * Каматна стапка на расположливите депозити преку ноќ

-Пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити

Каматни стапки на кредити:

- Каматни стапки на Денарски Кредити
- Каматни стапки на Денарски Кредити без валутна клаузула
- Каматни стапки на Девизини Кредити (просек од со валутна и девизни обични)
- Каматни стапки на Денарски Кредити со валутна клаузула
- Каматни стапки на кредити во Евра и САД \$

Каматни стапки на депозити:

- Каматни стапки на Денарски Депозити
- Каматни стапки на Денарски Депозити без валутна клаузула
- Каматни стапки на Девизни Депозити
- Каматни стапки на Денарски Депозити со валутна клаузула

,

- Платен биланс на Република Македонија

*** Тековна сметка**

Отсликување на сите тековни трансакции помеѓу резиденти и нерезиденти.

Приливи и Одливи

*** Капитална сметка**

Отсликување на сите капитални трансакции помеѓу резиденти и нерезиденти.

Приливи и Одливи

*** Финансиска сметка**

Финансиската сметка за платниот биланс ги бележи сите меѓународни купувања или продажби на финансиски средства.

Директни инвестиции

Портфолио инвестиции

Останати инвестиции

Девизни резерви

Монетарни агрегати (парична маса и компонентите)

Парична маса (M4 + останати депозити)

M1

Готови пари во оптек + Депозитни пари

M2

M1 + депозити до 1 година

M3

M2 + депозити од 1 година до 2 години

M4

M3 + депозити над 2 години

Монетарните показатели во периодот на 2005 – 2010

Овој период општо земено на светската финансиска сцена се одликува како длабоко нестабилен поради светската финансиска криза во 2008, по самата криза се доведува прашањето за воведување на дополнителни сигурносни и регулаторни механизми со кои се обезбеди финансискиот систем. Излезот од кризата за разлика од кризите во минатото се карактеризира со засилената примена на квантитативно олеснување на квантитативна рестрикција/стеснување.

Активните и пасивни каматни стапки на НБРМ

Во овој период се јавуваат

Есконтната каматна стапка која изнесува 6.5% во периодот.

Референтната каматна казнена каматна стапка изнесува 9% во 2008, а подоцна ја наследува есконтната стапка и се намалува до 5%

Ломбардната камата варира од 13% до 5.5% со тренд на намалување се до кризата во 2008, што следната 2009та имаме осцилација на зголемување на 10% при што истата следната година скоро се преполовува.

Затезната камата и Казнената камата за неиздвоена резерва во овој период е на исклучително високо ниво од 19.5%, која 2010 се намалува на 15%.

Благајничките записници ги имаат највисоките каматни стапки во периодот од 2005 до сегашноста, кои се движат од 8.5% до 4.1%

Каматната стапка на издвоената задолжителна резерва изнесува 2% без никакви осцилации за периодот.

Пондерирани каматни стапки на издадени кредити и примени депозити

Каматни стапки на Кредити

Денарските кредити се движат од 12.55% до 10.03%

Денарските кредити со валутна клазула се движат од 11.15% до 8.18%

Девизните кредити се движат од 8.52% (климакс во 2007) до 7.18% година подоцна.

Каматните стапки на Депозитите

Денарски депозити се движат од 8.36% (климакс во 2009) до 4.66%

Денарски депозити со валутна клазула од 5.04% (климакс во 2008) до 2.6% (2010)

Девизни депозити се движат од 3.39%(во 2009) до 1.48%.

Платниот Биланс

во овој период бележи дефицит, најголем дефицит се јавува критичната 2008 година од 1.7 милијарди евра, најмал пак дефицит се забележува 2006 со скромн дефецит од 39 милиони евра.

Во овој период се забележува приближно 50/50 учесство во дефицитот од страна на тековната сметка и финансиската сметка. Единствено намалување на девизните резерви се јавува во 2008 гоидна.

Монетарни агрегати

Во овој период вкупната парична маса се зголемува за 100%, во периодот од 2005 до 2009 се бележи значителен раст на депозитните пари како резултата на построгот спорведување на фискализацијата на дневниот промет. И може да забележиме значително намалување на паричната маса во странска валута освен во 2009та година.

Друго нешто карактеристично е што финансиските збиднувања од 2008ма доведуваат до воведување на подетно следење на состојбата на паричната маса и се воведуваат разграничувањата во девизните депозити од оние кои што се валутна клазула или пак во сама валута.

Трошоците за живот (инфлацијата) во овој период изнесуваат – 15%

Со што може да заклучиме дека има реален пораст од 2.5% во готовите пари

Само депозитните пари 138% реален пораст и во М4 – денарски агрегат од 93%.

Монетарните показатели во периодот на 2011 – 2016

Периодот пост финансиската криза од 2008 се карактеризира со стабилизационата политика на Евро зоната и НБРМ. Во 2013 се најкритични економските шокови од евро зоната со должничката криза во Грција. Самата претпазливости шоковите на девизните на Еврото предизвикуваат флуктуации врз македонската економија поради големата увозна и извозна зависност од членките на ЕУ.

Активните и пасивни каматни стапки на НБРМ

Референтната стапка на казнената камата се движи од 3.25% (во 2014) до 4%

Ломбардната камата е во опсег од 3.75% до 5.5% со тренд на намалаување.

Затезната камата и Казнената за неиздвоеа на резерва не варираат значајно од 14% освен во периодот 2013-2015 за олеснување на товарот на финансиските институции во влошените услови.

Принисот на благајничките записи бележи надолен тренд особено во периодот 2013-2015 година и се движи од 4% до 3.25%.

До осеќањето и превземањето на мерките за Евро кризата се исплаќа камата на камата на задолжителната во износ од 2% за 2011 година и 1% за 2012 и 2013 година.

Во 2012 година се воведува можноста по иницијација на самата банка за оставање на депозит преку ноќ во возврат за камати од 1% во 2012, 0.75% во 2013, 0.5% во 2014% и непроменета камата од 0.25% во останатите години од периодот.

Пондерираните каматни стапки на издадени кредити и примени депозити

Издадени кредитни камати за:

Денарските кредити варираат се со надолен тренд од 9.48% до 6.8%

Денарските кредити со валутна клазула варираат од 8.1% до 5.69%

Девизните кредити варираат исто така надолу од 7.31% до 5.16%

Примените депозитни камати за:

Денарските депозити бележат нагол опаѓање од 5.79% до 2.48%

Денарските депозити со валутна клазула варираат од 2.58% до 1.48%

Девизните депозити достигнуваат историски невидени камати до 0.98%

Платниот Биланс на Република Македонија

Во овој период се бележи дуплирање на обемот на тековната сметка, споредствено имаме намален дефицит од страна на истата.

Капиталната сметка забележува позитива во целиот период освен во почетната 2012 покрај шоките од Еврокризата. Обратна е состојбата пак кај финансиската сметка, т.е истата е во негатива освен во 2014 година резултатот на зголемените девизни резерви во истиот период. И оваа е единствената година во која забележува платниот биланс во овој период позитивност.

Монетарни агрегати

Во овој период се забележува нешто поспор раст на М4 масата и истото важи за готовите пари. Најзначителен пораст се бележи на останатите долгорочни депозити кои се скоро дуплираат во обем

Девизниот пораст исто успорува во раст, а се забележува намалување на депозитите со девизна клазула на незначено ниво. Дури можеме да го потенцираме падот од 3% во 2012 година на девизните и депозитите со валутна клазула. Ова може и да е како резултат на глобалното намалување на каматните стапки.

Монетарните показатели во периодот на 2017 – 2022

Овој период се до Ковид кризата во 2020 и воената криза од 2022 бележи стабилност на економијата и монетарната политика. Во 2020 се забележува квантитативно проширување/олеснување поради мерките превземени за да се “спаси” економијата од здравствените рестрикции. Оваа комбинација со економскиот притисок во 2022 како одложена бомба ни ја дава сегашната ценовна нестабилност и во иднина ќе видиме колкав период на дисторзии ќе следуваат со развивањата на глобалните збиднувања.

Активни и пасивни каматни стапки на НБРМ

Референтната стапка за пресметка на казнената каматна стапка бележи историски пад до 1.25% за разлика од САД и ЕУ кои имаа ниво од 0% во 2020 година, нашиот минимум се достигнува година подоцна и нема толку големо неутрализирање на истиот. Моментално до крајот на самата тековна година каматаната стапка изнесува 2%, за разлика од 3% на американската федерална банка.

Ломбардните кредити достигнуваат минимум во 2021 година, со благ пораст кон пред КОВИД ниво тековната година.

Затезната камата и каматата за неблагоприятно издвоена камата се на историски најниско ниво од 11.25 и нема никакви индикации за нивно зголемување, покрај затварањето на една депозитна банка во овој период.

Со цел да се острани ликвидноста од претходното квантитативно олеснување, се зголемуваат каматните стапки на продадените благајнички записи тековната година на 4.25%, што е невидено од 2008та година и највисоко ниво на каматната стапка на депозитите расположливи преку нок на кои се исплаќа историски највисока камата од 2.15% заклучно со податоците за 11 месец тековнава година.

Пондерирани каматни стапки за издадени кредити и примени депозити

Каматни стапки на издадени кредити во

Денари изнесуваа од 6.52% до сегашната стапка од 4.57%

Денари со валутна клазула од 5.3% до 4.23%

Девизи со стапка од 4.67% до 3.35%

Покрај зголемувањето на референтната каматна стапка сепак не се бележи раст на издадените кредити во без разлика на валутат кое истото важи и за депозитите

Каматни стапки на примени депозити во

Денари од 2.14% до сегашна стапка од 1.03%

Денари со валутна клазула од 1.44% до 0.31%

Девизи со стапка од 0.8% до 0.4%

Платниот Биланс

Во овој период освен во 2018 година бележи детеризација на истиот на приближен магнитуд на периодот на финансиската кирза од 2008 година. Во 2018 како и во 2014 година во позитивата има голема улогата девизните резерви и позитивноста на тековната сметка.

Во периодот од 2019 година до сегашноста најголем причинител за влошување на платниот биланс е влошувањето на тековната сметка поради трошочната инфлација на глобално ниво, со што тоа се рефлектира поради увозната зависност на нашата држава.

Паричната маса и нејзините компоненти

Интересен феномен во 2020 покрај зголемувањето на ликвидните пари сепак тие не се претвараат во денарски депозити од подолг период туку во депозити на странска валута или пак преминуваат во странство преку дефицитот на платниот биланс. Поради и ова можеме да се согласиме со констатациите на експертската јавност дека самата инфлација е увезена и поради политичко-економските збиднувања ја делиме судбината на нашите трговски партнери.

Заклучок

Голем удел во досегашноста стабилност на монетарната политика може да се посочи кон таргетирањето на девизниот курс и усогласувањето на монетарната политика на онаа Европската Централна Банка и навременото превземање на сите потребни мерки за регулација на финансискиот сектор и избегнувањето на потенцијалната опасност од прелевање на светските/локалните финансиски кризи во нашето стопанство со ист интензитет. Покрај тоа што не сме на ниво на монетарно ниво и развиеност на европските држави сепак можеме да заклучиме дека имам драстично подобри услови за стопански развој и апсурдно подобра структура на финансискиот сектор.

Општите цени за парите се драстично пониски со што се стимулира развојот на стопанството, со самиот факт што капиталот е далеку подостапен отколку во минатото. Ова делува стимулативно врз процесот на отварање нови правни субјекти кои ќе учествуваат во стопанството и ќе допринесуваат до поголем број на вработени на нивото на општеството.

Единствена цена која ја “плати” стопанството е намалувањето на каматните стапки на депозитите кои се чуваат во самите депозитни банки, и зголемување трошоците за чувањето на ликвидната парична маса без никаква актива за инвестирање за истата. Поготово во последниот анализиран период (2017 до 2022) од ноември месец до последниот календарски месец ноември тековната година имаме 30% општото ниво на цените. Со што не само што се намалени добивките од неактивноста на самите средства туку и инфлаторните притисоци се поголеми.

Ова можеби дел од стопанските членови придобиваат и економијајта во целост напредува, но тоа е на сметка на инвестиционо не активните членови на истотот. Овој тренд не е само карактеристичен за нашата држава туку за целото глобално население особено за позатворените економии каде што и немаат голем избор за инвестиција на своите парични средства.